

บทที่ 1

บทนำ

สังคมได้ประกอบสร้างให้มีผู้ชายที่มีคุณลักษณะพิเศษแบบหนึ่ง และได้เรียกผู้ชายที่มีลักษณะพิเศษนี้ว่า "วีรบุรุษ" (Hero) โดยจะมีลักษณะพิเศษเหนือธรรมชาติ ซึ่งเหมือนกับเป็นผู้ตายแล้วแต่กลับมาเกิดใหม่ เพื่อมาทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ด้วยพลังที่สร้างสรรค์และให้ความช่วยเหลือมนุษยชาติ ซึ่งลักษณะการกำเนิดของวีรบุรุษอาจมีจุดกำเนิดที่แตกต่างกัน เช่น อาจเกิดมาจากสภาพร่างกายที่แข็งแรง เพราะ เป็นการรวมกันระหว่างมนุษย์กับสัตว์ หรือเป็นผู้มีอำนาจมาเกิดใหม่ หรือเกิดมาจากมนุษย์ธรรมดา แต่โชคชะตาได้กำหนดให้ทำในสิ่งที่ยิ่งใหญ่ (Joseph Campbell, 1973)

หรืออาจกล่าวได้ว่า วีรบุรุษ หรือ ผู้ยิ่งใหญ่ (Hero or Big man) คือ คนที่มีชื่อเสียง ได้แก่บุคคลที่มีอำนาจหรือความสามารถในตนเองจนได้รับการยอมรับ เชื่อถือจากบุคคลอื่นๆ ทั่วไปเป็นเวลานาน ความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ หรือ การเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงที่มีลักษณะเป็นวีรบุรุษนี้จึงเป็นความมีชื่อเสียงแบบที่ต้องกระทำสิ่งใดที่มีความยิ่งใหญ่ เช่น นักรบ หรือ ผู้นำศาสนา หรือ ผู้ที่ยิ่งใหญ่โดยกำเนิด เช่น กษัตริย์ เป็นต้น (อารยา ถาวรชัย, 2539)

ในยุคอดีตวีรบุรุษสามารถถ่ายทอดให้คนในสังคมสามารถรับรู้ถึงการเป็นวีรบุรุษของในแต่ละสังคม โดยเรื่องเล่าจากตำนาน เรื่องเล่าขาน หรือในนิทานพื้นบ้าน จนลักษณะของวีรบุรุษเป็นเสมือนภาพมายา เพื่อไปกำหนดการรับรู้ ถึงการเป็นวีรบุรุษของคนในสังคมนั้นได้

แต่ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารเปลี่ยนไป และภาพยนตร์ได้ถือกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2438 ภาพยนตร์จึงได้รับความนิยมมาก เพราะเป็นสื่อที่มีทั้งภาพ และ เสียง ภาพยนตร์จึงมีคุณสมบัติในเรื่องของความสมจริง จึงทำให้การนำเสนอภาพของวีรบุรุษจากเรื่องเล่าในตำนานแบบเดิม กลับกลายมาเป็นการเสนอเรื่องราวของวีรบุรุษลงบนแผ่นฟิล์ม และในปัจจุบันเป็นยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน ซึ่งหัวใจสำคัญของการสื่อสารในปัจจุบันนี้ คือใครมีทุนมากกว่าก็สามารถเป็นเจ้าของสื่อและจะมีอำนาจในการส่งข่าวสารข้อมูล ซึ่งปัจจุบันผลผลิตทางสื่อภาพยนตร์รายใหญ่สหรัฐอเมริกาได้ครองความเป็นเจ้าของ ทำให้เป็นผู้มีอำนาจในการผูกขาดข้อมูลทางด้านข่าวสาร และภาพยนตร์ก็เป็นหนทางหนึ่งในการสื่อสารที่สหรัฐอเมริกาใช้ในการส่งข่าวสาร เพื่อเสนอวัฒนธรรมโลกใหม่แบบวิถีชีวิตอเมริกา โดยสหรัฐอเมริกาได้ใช้ภาพยนตร์ฮอลลีวูดส่งออกฉายไปทั่วโลก เพียงแค่ในยุคเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ภาพยนตร์สหรัฐอเมริกาก็ครองตลาดภาพยนตร์ในโลกได้ 80% แล้ว (กาญจนา แก้วเทพ, 2544, 73)

เมื่อภาพยนตร์ฮอลลีวูดไปถึงแห่งหนตำบลใด สิ่งที่ดีไปด้วยก็คือปรัชญาในการมองโลก ค่านิยม วิธีการดำเนินชีวิตที่สะท้อนผ่านคำพูด การกระทำของนักแสดง และสภาพแวดล้อมในเรื่องนั้นๆ ซึ่งเป็นการสอดแทรกทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ แต่ได้สร้างความจดจำแก่ผู้ชมมากบ้าง น้อยบ้าง ดังตัวอย่างเช่นในยุคของสงครามเย็น เมื่อสหรัฐอเมริกาเป็นอริกับสหภาพโซเวียตอย่างรุนแรงทางด้านอุดมการณ์การเมือง ภาพยนตร์ฮอลลีวูดในยุคนั้นจะเสนอภาพว่าสหรัฐอเมริกาเป็นวีรบุรุษ และรัสเซียนั้นเป็นผู้ร้ายหรือคนไม่ดีเสมอ (อ้างถึงในประวิทย์ แต่งอักษร)

Arthur Asa Berger (1991) ได้ให้ทัศนะในเรื่องวีรบุรุษที่ปรากฏในสื่อว่า สื่อจะสร้างวีรบุรุษในรูปแบบต่างๆ ซึ่งบุคลิกลักษณะของวีรบุรุษเป็นเรื่องที่สำคัญเหมือนเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นวีรบุรุษในแต่ละยุคสมัย และ แต่ละสังคม เพราะลักษณะของวีรบุรุษนั้นจะเป็นเหมือนรูปแบบให้คนในสังคมได้เลียนแบบ ดังนั้นเมื่อสภาพการณ์ในสังคมเปลี่ยนไป เช่น ในยุคสมัยของทุนนิยม ลักษณะของวีรบุรุษก็จะผิดแปลกไปจากเดิม วีรบุรุษในยุคทุนนิยมนั้นจะแฝงไปด้วยค่านิยมของชนชั้นนายทุน ซึ่งมีลักษณะเป็นปัจเจกชนนิยม, ความเป็นตัวของตัวเอง และ ซึ่งจะหมายถึงลักษณะวิถีดำเนินชีวิตแบบอเมริกันชน

ดังนั้นเพื่อเป็นการเผยแพร่ภาพของวีรบุรุษแบบอเมริกัน นับแต่นั้นมาสหรัฐอเมริกาจึงใช้ภาพยนตร์ฮอลลีวูดเป็นช่องทางหนึ่งให้การเผยแพร่ข่าวสารแบบวิถีชีวิตอเมริกาเพื่อให้ประชาชนทั่วโลกได้รับรู้ถึงภาพของวีรบุรุษแบบอเมริกัน เพราะคุณสมบัติภาพยนตร์ฮอลลีวูดจะมีลักษณะเป็นสากล จึงทำให้เป็นที่ถูกใจผู้บริโภคหนึ่งในประเทศไทย หรือทั่วโลกเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้ จึงทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างประเทศที่ไม่สมดุล ที่เป็นการสื่อสารแบบข่าวสารไหลไปในทิศทางเดียว ที่มีผลข้างเคียงที่เรียกว่าจักรวรรดินิยมทางการสื่อสาร (Media Imperialism) หรือจักรวรรดินิยมวัฒนธรรม (Cultural Imperialism) โดยที่สื่อภาพยนตร์ฮอลลีวูดเป็นเสมือนนักล่าเมืองขึ้น ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาส่งข่าวสารที่เป็นค่านิยม และอุดมการณ์แบบตะวันตกมายังประเทศไทย

โดยทั่วไปแล้ววิธีศึกษาเรื่องจักรวรรดินิยมทางการสื่อสาร (Media Imperialism) จะศึกษาได้ 3 ลักษณะ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544, 211-213)

ลักษณะที่หนึ่ง คือ วิธีการศึกษาจักรวรรดินิยมทางการสื่อสารแบบโครงสร้าง ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ครอบครองสื่อในฐานะผู้ผลิตบรรดาจักรวรรดินิยมทางการสื่อสารจึงต้องขยายลักษณะ "เชิงพาณิชย์" ของสื่อที่เคยเป็นรูปแบบหลักของสื่อโลกที่หนึ่งให้กลายเป็นรูปแบบลักษณะของสื่อในโลกที่ 3 ดังเช่น ธุรกิจภาพยนตร์ฮอลลีวูดในตลาดภาพยนตร์ของประเทศไทย ซึ่งจากผลการวิจัยของ มงคล ปิยะทัสสกร (2541) ได้ศึกษาโครงสร้างธุรกิจภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศไทยพบว่าจากช่วงปี พ.ศ. 2537 - 2541 ปริมาณภาพยนตร์ที่ฉายในตลาดภาพยนตร์

ของประเทศไทยมีการกระจุกตัวโดยภาพยนตร์จากสหรัฐอเมริกามากที่สุดถึง 57.74% รวมทั้งยังมีแนวโน้มการกระจุกตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในแต่ละปี คือ มีอัตราการกระจุกตัว 50.00%, 55.08%, 54.60%, 63.16% และ 71.98% ตามลำดับ และการกระจุกตัวด้านรายได้ของภาพยนตร์ (Box Office) พบว่าภาพยนตร์จากสหรัฐอเมริกาสสามารถครองส่วนแบ่งตลาดถึง 75.95%, 81.54% และ 90.08% ตามลำดับ

ลักษณะที่สอง คือ วิธีการศึกษาโดยการการวิเคราะห์ตัวบท (Text) สืบเนื่องมาจากทฤษฎีสื่อสารได้เริ่มมาจากผลกระทบของสื่อ (Impact Theory) ซึ่ง Schiller เชื่อว่า ถ้าโครงสร้างและสถาบันของสื่อทั้งหมดมีการครอบงำ ก็แปลว่าอุดมการณ์ของประชาชนก็ต้องถูกครอบงำด้วยสื่อ แต่นักทฤษฎีรุ่นต่อมาของสำนักนี้จึงเริ่มก้าวจากการวิเคราะห์ระดับโครงสร้างและสถาบัน ของสื่อมาสู่ตัวผลผลิต (text) ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการการวิเคราะห์เนื้อหาสาร (content analysis) ในที่นี้เป็นการวิเคราะห์ถึงเนื้อหาของตัวละครวีรบุรุษในสื่อภาพยนตร์ฮอลลีวูด

ลักษณะที่สาม คือ วิธีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “ตัวบท” กับ “ผู้รับสาร” ซึ่งเชื่อว่าผู้รับสารนั้นไม่ได้มีลักษณะเป็นแบบผู้ถูกกระทำ (passive audience) ตามแนวคิดของผลกระทบจากการสื่อสาร (Impact Theory) เพียงอย่างเดียว แต่ที่ผู้รับสารสามารถรู้จักเลือกรับและตีความ (active audience)

ด้วยเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างต้นในเรื่องจักรวรรดินิยมทางด้านการสื่อสาร หากศึกษาด้วยวิธีที่หนึ่งเมื่อเกิดปรากฏการณ์ในตลาดธุรกิจในประเทศไทยมีการกระจุกตัวจากภาพยนตร์ฮอลลีวูด จึงน่าจะทำให้คนไทยที่ได้ชมภาพยนตร์ฮอลลีวูดถูกการครอบงำทางด้านอุดมการณ์ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาแผ่ลงมาในภาพยนตร์ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่อง การตีความของผู้รับสารชายไทยต่อภาพของวีรบุรุษแบบอเมริกันจากภาพยนตร์ฮอลลีวูด ซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาไปในเรื่องของการตีความของผู้รับสาร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “ตัวบท” กับ “ผู้รับสาร” โดยเลือกศึกษาในผู้รับสารชายไทยที่ใช้สื่อภาพยนตร์เป็นประจำ (Heavy Users) เพราะ ผู้รับสารที่เป็นเพศชายจะเข้าใจถึงความหมายที่บรรจุอยู่ในสื่อได้มากกว่า ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการตีความออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. การตีความของผู้รับสารว่าพบลักษณะวีรบุรุษแบบอเมริกันที่มีปรากฏอยู่ในภาพยนตร์ฮอลลีวูด
2. ทศนคติของผู้รับสารที่มีต่อภาพของวีรบุรุษแบบอเมริกันว่ามีอยู่จริงในสังคมอเมริกัน
3. ทศนคติของผู้รับสารในการนำภาพของวีรบุรุษแบบอเมริกันมาเป็นแบบอย่าง
4. ทศนคติของผู้รับสารที่มีต่อผู้ร้ายที่มาต่อสู้กับวีรบุรุษแบบอเมริกัน

นอกจากนี้แล้วเมื่อศึกษาถึงการตีความหมายของผู้รับสาร ยังต้องศึกษาถึงตัวบทในภาพยนตร์ว่า ในภาพยนตร์ฮอลลีวูดในหนึ่งเรื่องนั้นได้มีการประกอบสร้างลักษณะของวีรบุรุษใน

ลักษณะใด เพื่อให้ทราบถึงความหมาย และการประกอบสร้างความหมายของวีรบุรุษแบบอเมริกัน ซึ่งการศึกษาการประกอบสร้างความหมาย จะใช้การศึกษาโดยผ่านการเล่าเรื่องย่อ การวิเคราะห์ โครงเรื่อง การวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของวีรบุรุษ การวิเคราะห์บริบทที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์ และการ วิเคราะห์แก่นความคิด เพื่อให้ทราบถึงอุดมการณ์ที่ภาพยนตร์ฮอลลีวูดได้แฝงความคิด ความเชื่อ ที่เป็นวิถีชีวิตแบบอเมริกันมาในภาพยนตร์ฮอลลีวูด

ดังนั้นในการศึกษาเรื่อง "การตีความของผู้รับสารชาวไทยต่อภาพของวีรบุรุษแบบอเมริกัน จากภาพยนตร์ฮอลลีวูด" ทั้งนี้เพื่อต้องการจะทราบว่าเมื่อมีปริมาณการนำเข้าของภาพยนตร์ฮอลลี วูดจำนวนมาก และเมื่อได้ศึกษาถึงความหมาย และการประกอบสร้างความหมายของตัวละคร วีรบุรุษในภาพยนตร์ฮอลลีวูดแล้วอาจจะทำให้ลักษณะของวีรบุรุษแบบอเมริกันในภาพยนตร์ฮอลลี วูดเต็มไปด้วยอุดมการณ์แบบอเมริกันที่ผู้สร้างได้ถ่ายทอดเรื่องราวแฝงมาในภาพยนตร์ แต่ทั้งนี้ เมื่อศึกษากับผู้รับสารชาวไทยผู้รับสารจะเลือกตีความหมายของวีรบุรุษแบบอเมริกันในแบบที่ผู้ สร้างภาพยนตร์ฮอลลีวูดต้องการ หรือจะมีการต่อรองทางด้านความหมาย หรือผู้รับสารชาวไทยจะ ปฏิเสธความหมายของวีรบุรุษแบบอเมริกัน

ปัญหานำวิจัย

1. ความหมายและการประกอบสร้างความหมายของตัวละครที่เป็นวีรบุรุษแบบอเมริกันในภาพ ยนตร์ฮอลลีวูดเป็นอย่างไร
2. ผู้รับสารชาวไทยตีความอย่างไรกับลักษณะวีรบุรุษแบบอเมริกันในภาพยนตร์ฮอลลีวูด

วัตถุประสงค์นำการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ถึงความหมาย และการประกอบสร้างความหมายของตัวละครที่เป็นวีรบุรุษใน ภาพยนตร์ฮอลลีวูด
2. เพื่อวิเคราะห์แบบแผนการตีความของผู้รับสารชาวไทยที่มีต่อลักษณะของวีรบุรุษแบบอเมริกัน ในภาพยนตร์ฮอลลีวูด

ข้อสันนิษฐานในการวิจัย

เมื่อมีการนำเข้าของภาพยนตร์ฮอลลีวูดในปริมาณที่มาก และภาพยนตร์ฮอลลีวูดได้นำเสนอเรื่องราวภายใต้บริบททางสังคมของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงทำให้พบอุดมการณ์ที่ภาพยนตร์ฮอลลีวูดได้แฝงในเรื่องความคิด ความเชื่อ ที่เป็นวิถีชีวิตแบบอเมริกันมาในภาพยนตร์ฮอลลีวูด ดังนั้นผู้รับสารชาวไทยเมื่อได้ชมภาพยนตร์ฮอลลีวูดอยู่เป็นประจำย่อมคล้อยตามในสิ่งที่ภาพยนตร์นำเสนอ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะภาพยนตร์ฮอลลีวูดเฉพาะในปีพ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2545 ที่เนื้อเรื่องในภาพยนตร์มีลักษณะเสนอภาพวีรบุรุษแบบอเมริกันที่มีผู้ร้ายในเรื่องเป็นชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ชาวอเมริกัน ทั้งนี้การศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกศึกษาแต่ผู้รับสารชาวไทยที่ใช้สื่อภาพยนตร์เป็นประจำเท่านั้น (Heavy Users)

นิยามศัพท์

1. การประกอบสร้างความหมายของตัวละครวีรบุรุษแบบอเมริกัน หมายถึง การสร้างความหมายของตัวละครที่เป็นวีรบุรุษแบบอเมริกันโดยอ่านการประกอบสร้างตัวละครจากโครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์, การวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของวีรบุรุษที่ปรากฏในภาพยนตร์, บริบทในภาพยนตร์ที่มีความสัมพันธ์กับวีรบุรุษ และแก่นความคิดในภาพยนตร์
2. ภาพยนตร์ฮอลลีวูด หมายถึง ภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นเพื่อการค้าที่สร้างและผลิตโดยชาวอเมริกัน โดยเป็นผู้เขียนบท ซึ่งมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก และ ส่งออกมาฉายในโรงภาพยนตร์ในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2545
3. วีรบุรุษแบบอเมริกัน หมายถึง เพศชายที่เป็นชนชาติอเมริกัน / หรือเป็นชนชาติอื่นที่ปรากฏลงในภาพยนตร์ฮอลลีวูด ที่ภาพยนตร์ได้สร้างและผลิตโดยชาวอเมริกัน ซึ่งเป็นเพศชายที่มีลักษณะเป็นบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ด้วยพลังที่สร้างสรรค์และให้ความช่วยเหลือมนุษยชาติ หรือเป็นบุคคลที่มีอำนาจหรือความสามารถในตนเองจนได้รับการยอมรับ โดยต้องต่อสู้กับศัตรูที่เป็นชาวต่างชาติ ที่ได้ก่อความวุ่นวายหรือ ก่อปัญหาให้กับสังคมอเมริกัน ซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทุกประเทศในโลก เช่น ปัญหาเรื่องสงคราม, อาวุธนิวเคลียร์หรือการก่อการร้าย

4. ผู้รับสารชาวไทย หมายถึง บุคคลที่เป็นเพศชาย ที่มีสัญชาติ และเชื้อชาติเป็นคนไทย ที่มีประสบการณ์ ความเชื่อ ทักษะคิด ค่านิยม วัฒนธรรมที่อยู่ในสังคมไทย

5. การตีความ หมายถึง การตีความของผู้รับสารชาวไทยในเรื่องลักษณะของวีรบุรุษแบบอเมริกันในภาพยนตร์ฮอลลีวูด โดยผู้รับสารจะตีความหมายของลักษณะวีรบุรุษแบบอเมริกันที่ปรากฏในภาพยนตร์ฮอลลีวูด, ทักษะคิดของผู้รับสารที่มีต่อภาพของวีรบุรุษแบบอเมริกันว่ามีอยู่จริงในสังคมอเมริกัน, ทักษะคิดของผู้รับสารในการนำภาพของวีรบุรุษแบบอเมริกันมาเป็นแบบอย่าง, ทักษะคิดของผู้รับสารที่มีต่อผู้ร้ายที่มาต่อสู้กับวีรบุรุษแบบอเมริกัน ซึ่งแบบแผนการตีความของผู้รับสารจะมี 3 แบบแผน คือ ผู้รับสารตีความหมายแบบที่ผู้ส่งต้องการ, ผู้รับสารตีความแบบต่อรองความหมายขึ้นมาใหม่ หรือผู้รับสารตีความแบบปฏิเสธความหมายที่ผู้ส่งต้องการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาด้านการสื่อสารมวลชนว่าในสื่อภาพยนตร์ฮอลลีวูดนั้นไม่ได้มีอิทธิพลต่อผู้รับสารตามแนวคิดผลกระทบจากการสื่อสาร (Impact Theory) เสมอไปแต่ผู้รับสารจะเลือกตีความจากเนื้อหาในภาพยนตร์ได้
2. ผลการวิจัยทำให้เกิดการเรียนรู้ในบริบททางสังคม แก่นความคิด ค่านิยม วัฒนธรรมที่ปรากฏในตัวละครวีรบุรุษแบบอเมริกันในภาพยนตร์ฮอลลีวูด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย